

HALLITTU HUUMEIDEN KÄYTTÖ ON MAHDOLLISTA

AARNE KINNUNEN

Yhteiskunnan suhtautumista huumeiden käyttöön, kontrollitoimenpiteiden vaikutuksia huumeiden käyttäjiin ja huumeiden käyttöä yleensäkin on maassamme tarkasteltu pitäen silmällä pääosin vain joko kokeilijoita tai ongelmakäyttäjiä. Käytön monimuotoisuuden on kiinnitetty vähän huomiota. Ehkä näkyvimmin tämä tulee esiin oikeuskäytännössä ja lainvalmistelutyössä.

Käytön ja erityisesti nuorten käyttäjien lisääntymisestä huolestuneet lainsäätäjät eivät pohtineet huumeiden eri käyttötapoja ja -muotoja, kun he valmistelivat vuonna 1972 voimaan tullutta ja edelleenkin voimassa olevaa huumausainelakia. Huumausainekomitea toteaa mietinnössään (1969, 7) omaksuneensa sellaisen huumeiden väärinkäytön määritelmän, joka sisältää kaiken huumausaineiden käytön muilla kuin lääkinnällisillä perusteilla, riippumatta siitä, pystyykö käyttäjä hallitsemaan käyttöönsä vai ei. Huumeiden väärinkäyttöä pidettiin siis samana asiana kuin huumeiden käyttöä. Lisäksi hieman karkeistaen sanottuna käyttäjiä tarkasteltiin (tarkastellaan) polariteettina, jonka toisessa päässä ovat kokeilijat, joiden kokeilukynnystä tulisi nostaa käytön rangaistavuudella, ja toisessa päässä narkomaanit, joiden hoitoon

---

Kirjoitus perustuu pääosin vuonna 1990 valmistuneeseen pro gradu -työhöni (Kinnunen 1990) sekä sosiologipäivillä Tampereella 23.–24.3.1990 pitämäni esitelmään.

hakeutumista pitäisi edistää käytön dekriminälisoinnin avulla¹.

Käytön eri muodot eivät ole saaneet palstatilaa myöskään suomalaisten sanomalehtien huumekirjoittelussa. Kirjoittelua voi tiivistäen kuvata aine-, haitta- ja toimenpidekeskeiseksi (Laisola-Nuotio 1990, 98).

Huumausainetutkimuksessa on tapahtunut paradigman vaihdos käytön yleistymisen myötä 1970-luvun alussa. Ennen tätä tutkimusta harrastivat pääasiassa lääkärit. Sittemmin nämä haittakeskeiset tutkimukset vaihtuivat yhteiskuntatieteellisiksi, erityisesti nuorten käytön yleisyyden arvioimispyrkimykseksi (ks. Hakkarainen 1990, 31–32). Muu yhteiskuntatieteellinen huumeiden käsittely on kietoutunut kontrollin ja sen vaikutusten sekä huume politiikan yhteiskunnallisten kytkösten ympärille².

Vähälle huomiolle on siis jäänyt kysymys ”miten?” eli huumeiden erilaisten käyttöta-

---

¹Lainsäädäntötyössä käytön kriminalisoinnin vastustajat perustelivat kantaansa lähinnä sillä, että rikosoikeudellisilla toimenpiteillä ei pystytä vaikuttamaan jo riippuvuustilaan joutuneisiin käyttäjiin ja että rankaisemattomuudella voitaisiin edistää hoitoon hakeutumista (vasemmiston kanta). Käytön kriminalisointia puolustavat tahot vetosivat kriminalisoinnin yleisestäään vaikutukseen. Rangaistavuuden poistaminen voitaisiin tulkita käytön hyväksymiseksi ja siitä odotettiin seuraavan huumeiden kokeilijoiden lisääntymisen (oikeiston kanta) (tarkemmin eduskuntakeskustelusta ks. Hakkarainen 1991).

pojen tarkastelu. Merkittävin eri käyttötapoja selvittävä tutkimus on Pekka Hakkaraisen lissensiaattityö vuodelta 1987. Jos alkoholia päihteenä tarkasteltaisiin keskittyen samalla tavoin pelkästään sen ongelmakäyttäjiin, se antaisi melko masentavan ja yksipuolisen kuvan päihteen luonteesta.

Olellainen kysymys huumeiden käyttöä tutkittaessa on, miksi jotkut käyttäjät menettävät käytön hallinnan eli miksi joillekin käyttö muodostuu ongelmaksi ja miten huumeongelma vaikuttaa käyttäjän elämään. Hallinnan menettämiseen johtavien mekanismien ymmärtämiseksi on kuitenkin tarkasteltava myös sitä, miten ja miksi monet käyttäjät pystyvät hallitsemaan käyttönsä. Yleensäkin on tärkeää ymmärtää, että huumeiden käyttö on monimuotoista eikä ainoastaan ”ongelmalista”.

KESKEISET KYSYMYKSENASETELUT

Keskusteltaessa huumeiden hallitusta käytöstä herää ensimmäiseksi kysymys siitä, onko huumeiden hallittu käyttö ylipäätään mahdollista. Jos hallitun käytön mahdollisuus hyväksytään, tulee taas pohdittavaksi, mitkä ovat ne aineet, joiden hallinta on mahdollista, sekä kuinka kauan kestävä ja kuinka tiivis käyttö voi vielä olla käyttäjänsä kontrolloitavissa. Siihen, miten edellisiin kysymyksiin vastataan, vaikuttaa luonnollisesti se, miten hallittu käyttö määritellään.

Pohdintaa jatkettaessa tullaan kysymykseen ”miten?”. Mitkä ovat ne keinot ja menetelmät, jotka mahdollistavat huumeiden käytön hallinnan? Miten käyttöä säädellään? Säätelemekanismien tarkastelu taas auttaa pureutumaan yhteen aineiden käytön ydinky-

²Tärkeimmät kirjoitukset ovat Nils Christien ja Kettil Bruunin kirja (1986) ja sen tiimoilta käyty keskustelu, Osmo Kontulan teokset (1986 & 1988) sekä Markku Heinosen julkaisu (1989). Oikeustieteellinen näkökulma löytyy Terttu Utriaisén ja Kimmo Hakosen teoksesta (1985).

symyksistä eli siihen, miten käytön hallinta menetetään.

Tärkeätä on myös pohtia, mitkä ovat yhteiskunnan kontrollin vaikutukset käyttäjiin, voidaanko huumeiden käyttöä yleensäkin pitää tuomittavana paternalistisin argumentein ja mitkä ovat dekriminälisoinnin tai muiden kontrollipoliittisten toimenpiteiden yksilölliset ja yhteiskunnalliset vaikutukset.

Tässä kirjoituksessa esittelen lähinnä haksiksen käytön hallintaan liittyviä havaintoja keräämääni empiiriseen aineistoon nojautuen.

HALLITUN KÄYTÖN TUNNUSMERKIT

Vastoin konventionaalisia käsityksiä ja myyttejä mietojen ja koviénkin huumeiden käyttö ilman huumeriippuvuutta on tutkimusten mukaan mahdollista. Kaikista addiktiivisten huumeiden käyttäjistä ei tule addikteja, ja mahdollinen addiktio on harvoin jatkuvaa tai pysyvää (Husak 1989, 37).

Marihuanan nautinnonhakuinen (use for pleasure) ja virkistykseellinen (recreational) käyttö todettiin jo 1950- ja 1960-luvulla tehdyissä tutkimuksissa (ks. esim. Becker 1966). Yhdysvalloissa tehdyissä tutkimuksissa on havaittu runsaastikin marihuanaa käyttävien aikuisten toimivan täysin sosiaalisten standardien mukaisesti ja pyrkivän menestykseen henkilökohtaisessa elämässään ja ammatissaan. Joissakin tutkimuksissa on havaittu, että krooniset marihuanan käyttäjät ovat depressiivisiä ja jännittyneitä ja että marihuanan käytöllä pyritään lieventämään ahdistuksen tunteita (ks. Haas & Hendin 1987).

Opiatien eri käyttötavoista kiinnostuttiin 1970-luvulla (yhteenvedo tehdyistä tutkimuksista, ks. Zinberg 1984, 241–254). Useiden tutkimusten mukaan esimerkiksi heroiinin käyttö ilman riippuvuutta on mahdollista (ks. esim. Zinberg 1984; Faupel & Klockars 1987 tai Pearson 1988) ja riippuvuudesta voi päästä eroon ilman hoitoa henkilökohtaisten sel-

vietystrategioiden avulla (Klingemann 1991)³.

Kannabiksen ominaispiirteisiin kuuluu sen vaikutusten yksilöllisyys. Aineen addiktiivisista ominaisuuksista on kiistely pitkään. Psykkisen riippuvuuden kehittymistä pidetään ilmeisesti kiistattomana, mutta fyysinen riippuvuus on kuitenkin todettu vähäisemmäksi (ks. Achté & al. 1991, 45, 47).

Omassa tutkimuksessani olen haastatellut ja havainnoinut helsinkiläisiä pilvenpolttaajia. Tutkimuksen varsinaiseksi kohteeksi valitsin seitsemän 26–33-vuotiasta käyttäjää, jotka intuitiivisen käsitykseni mukaan hallitsivat käyttönsä. Hallituksi katsoin käytön, joka on toisaalta riittävän tiivistä, jotta sitä voidaan pitää aktiivikäyttönä, toisaalta kuitenkin sellaista, että se ei hankaloita käyttäjän arkipäiväistä elämää. Lisäksi edellytin käyttäjiltä sekä taloudellista että sosiaalista elämänhallintaa.

Käyttäjät olivatkin eräänlaisia ”hyväosaisia” pilvenpolttaajia, jotka olivat pystyneet välttämään sosiaalisten taustojensa ja taitojensa avulla kontrollipolitiikan elämälleen mahdollisesti aiheuttamat haitat sekä pitämään yllä käyttöönsä ja salaamaan sen siten, että ovat säilyttäneet kasvonsa huumeet moraalisesti tuomitsevassa yhteiskunnassamme.

Kohderyhmän jäsenet eivät kuuluneet mihinkään varsinaiseen ala- tai osakulttuuriin. Sen sijaan käyttötappaa leimasi individualismi: pilveä poltettiin useimmiten kotona yksin, elinkumppanin tai ystävien kanssa. Kohderyhmälle olikin tyypillistä huumeiden käyttöön usein liitetyn sosiaalisen aspektin vähäisyys; sosiaalisuus oli karissut käyttövuosien aikana. Hakkaraisen (1987, 119–124) tutkimuksessa yksin käyttäminen oli tavanomaista vain vakiintuneille käyttäjille. Useimmiten kuvaukset käytöstä sijoittuivat vierailujen ja

illanistujaisten yhteyteen. Myös Osmo Kontula (1988, 103) mainitsee huumeiden käytön olevan nimenomaisesti sosiaalista toimintaa.

Tutkimukseni kohderyhmän käytölle oli tyypillistä myös arkipäiväistyminen ja rituaalittomuus. Käyttöä leimaavin piirre olikin nautinnonhakuisuus, ja siksi annoin kohderyhmälle nimen ”hedonistiset” käyttäjät.

Tutkimuksen pyrkimyksenä oli aluksi kuvailla, kuinka kohderyhmän pilvenpolttaajat tulivat aloittaneeksi pilven käytön sekä miksi ja miten he ottivat sen ”tavakseen”. Haastatelluista viisi kokeili pilveä ensimmäisen kerran ystäviensä kanssa lukioikäisenä, kaksi 14–15-vuotiaana. Käyttöä jatkettiin pilvestä saatujen hyvien tuntemuksien tai kokeiluun liittyneiden sosiaalisten tilanteiden takia. Yhtä lukuun ottamatta kaikki haastateltavat ovat käyttäneet myös muita huumeita, pääasiassa amfetamiinia, mutta käyttö oli vuosien kuluessa vähentynyt ja viimein loppunut kokonaan. Samoin pilven käyttötiheys on harventunut ja määrät ovat pienentyneet.

Kohderyhmässä pilveä käytettiin vaihtelevan tiheästi. Ainetta hankittiin ehkä kerran tai pari kertaa kuukaudessa. Yleensä hasista ostettiin jokunen gramma ja sitä käytettiin muutama päivä peräysten. Tavallinen kertannos oli noin neljäsosa grammaa käyttäjää kohden. Pilven käyttö ulkomaanmatkoilla oli yleistä, ja yleensäkin pilvi liitettiin erityisesti vapaa-aikaan ja rentoutumiseen.

Pilveä ei koettu taloudellisesti kovin merkittäväksi menoeräksi. Se oli välttämättömien menojen jälkeen etusijalla rahankäyttöä suunniteltaessa, mutta kenenkään taloudenpito ei sen hankkimisesta heilahtanut. Saman seikan on todennut mm. Patricia Erickson (1989, 180) tarkastellessaan aikuisia kannabiksen käyttäjiä. Haastattelemistani käyttäjistä vain yksi oli välittänyt huumausaineita ystäväpiirinsä ulkopuolelle ja saanut siitä tuomionkin.

Haastattelumateriaalin tarkentavassa analyysissä jatkoin siitä, minkälaisia kuvauksia, luokituksia ja merkityksiä käyttäjät antoivat päihtymistilalleen ja käytölleen yleensä.

³Harald Klingemann on haastatellut entisiä heroiinisteja ja todennut, että elämänhallinnan vahvistuminen ja tulevaisuuden näkymien normalisoituminen antavat pohjan ja luottamuksen käytön lopettamiselle.

Analyysin tämän osion viitekehystenä ja vertailuaineistona käytin Klaus Mäkelän ja Matti Virtasen (1987) kuvausta suomalaisten kauppaoppilaiden juomis- ja humalajäsennyksistä.

Yhden lähtökohdan tutkimuksen jatkotarkastelulle tarjosi huumeiden tarkastelu tavaroina ja niiden käytön tarkastelu kulutuksena. Muita teema-alueita olivat käyttäjien ja käytön suhde alkoholiin, käytön suhde seksuaalisuuteen ja yhteiskunnan huume kontrolli. Tutkimuksen laajin teema-alue oli käytön säätelymekanismit. Kirjoitukseni loppuosassa pyrin vastaamaan kysymykseen, miten ja millä mekanismeilla huumeen (tässä pilven) hallittu käyttö on mahdollista.

KÄYTÖN SÄÄTELYMEKANISMEISTA

Haastateltujen ensimmäinen reaktio käytön säätelyä koskeviin kysymyksiini oli, että käyttöä ei tarvitse säädellä millään tavoin. Se pysyy hallinnassa ikään kuin itsestään. Kun kysymykseen pureuduttiin syvemmin, paljastui kuitenkin, että käyttöä säädeltiin erityyppisin menetelmin.

Tärkein käyttöä säätelevä tekijä oli aineen saatavuus eli käyttäjän suhde huume markkinoihin. Markkinoihin tulisi olla jatkuva tuntuma käytön turvaamiseksi. Jos tuntumaa ei ole tai se on kovin sattumanvarainen, tauti muodostuvat väistämättömiksi. Jos pilveä on saatavilla rajoituksetta, sen käyttötapa vaihtelee käyttäjän mukaan. Osa haastatelluista saattaa tilanteen sitä vaatiessa säästellä ainetta parempaa tilaisuutta varten, osa taas käyttää kaiken saman tien. Kaikki haastatellut asettivat kuitenkin tiukan rajan sille, että käyttö ei saa häiritä työntekoa, opiskelua, ihmissuhteita tai muita elämässä tärkeinä pidettyjä asioita.

Paitsi että riittävän etäinen suhde huume markkinoihin on erittäin hyvä keino välttyä yhteiskunnan kontrollitoimilta, käytetään sitä myös omaa kulutusta säätelevänä tekijänä. Pilveä ei hankita riittävästi varastoon, vaikka

se olisi helpostikin mahdollista ja jolloin sitä olisi aina saatavilla. Tasapainoilemalla markkinoiden laitamilla manipuloidaan itse huumeen saatavuutta. Myös joissakin muissa huumeaine- ja alkoholitutkimuksissa (esim. Faupel & Klockars 1987; Klingemann 1991) on todettu, että niin kauan kuin käyttäjä pitää itsensä riittävän kaukana markkinoista ja siten rajoittaa aineen tai alkoholin saatavuutta, voidaan myös riippuvuutta ja sen tuomia haittoja vähentää. Havainto saattaa myös olla osoituksena siitä, että osa kohderyhmän käyttäjistä ei ehkä luottanut kykyynsä säädellä käyttöönsä.

Erittäin selkeä säätelymekanismi oli rajanveto injektioon. Haastatellut eivät halunneet käyttää huumeita suonensisäisesti. Tästä syystä esimerkiksi heroini ja morfiini jäivät kohderyhmän rajauksen ulkopuolelle. Rajanveto injektioon on todettu tärkeäksi säätelymekanismiksi myös mm. Hakkaraisen (1987, 58) ja Geoffrey Pearsonin (1987) tutkimuksissa.

Käyttäjät kertoivat tarkkailevansa pilven tuomia vaikutuksia huolellisesti ja säätelevänsä polton intensiteettiä sen mukaan. Käytöllä ei pyritty niinkään pään sekoittamiseen mihin hintaan hyvänsä kuin halutun ja tarkasti tiedostetun tuntemuksen saavuttamiseen.

Kohderyhmän kannabiksen käytön säätely perustui paljolti myös käyttöiheyden tarkkailemiseen. Käyttäjät kertoivat pitkäaikaisen käytön haittavaikutusten, kuten muistin huononemisen, olevan vältettävissä, jos he käyttivät ainetta riittävän harvoin.

Käytön haittavaikutuksista oltiin yleensäkin hyvin tietoisia. Hakkaraisen (1987, 54–55) tutkimuksen mukaan käyttäjät ovat selvästi irrottautuneet koulun ja tiedotusvälineiden jakamasta huumeinformaatiosta. Tärkeimmiksi tietolähteiksi ovat muodostuneet kirjallisuus, oma kokemus ja kaveripiiri. Oman aineistoni käyttäjät kertoivat kuitenkin rajanvedon injektioon perustuvan pääosin koulun, vanhempien ja tiedotusvälineiden antamaan informaatioon.

Käyttäjät kertoivat aineen vaikutuksen

heikkenevän, jos sitä käytetään liian usein. Osa käyttäjistä pitää myös pitempiä taukoja käytössään saadakseen ”sen pois elimistöstä”. Kohderyhmän jäsenet olivat hyvin selvillä siitä, että jotkut kannabistuotteiden aineosat säilyvät pitkään elimistössä ja että käytöllä saattaa olla pitempiaikaisia haittavaikutuksia (ks. esim. Cannabis..., 1984; Idänpää-Heikkilä & Idänpää-Heikkilä 1972, 69–70 tai Achté & al. 1991).

Tällaiset ”pidä taukoa, jos se ei enää toimi”, ”pidä taukoa, koska se varastoituu”-tyyppiset säännöt osoittavat melkoisen rationaalista ajattelua huumeiden käytössä. Käyttäjä pysyy tarkastelemaan huumeiluansa objektiivisesti. Tämä onkin yksi hallitun käytön tunnusmerkkejä. Myös eräessä kanadalaisessa tutkimuksessa havaittiin terveysriskien tiedostamisen olevan säännöllistä kannabiksen käyttöä rajoittava tekijä (Erickson 1989, 181).

Haastatellut kertoivat, että he eivät halua sekaantua huumekauppaan. Syynä ovat oikeudellisten toimenpiteiden pelko ja myös se, että huumekauppaa pyörittävät ihmiset koetaan epäluotettaviksi ja epämiellyttäväiksi. Huumemarkkinoista pysytään turvallisen etäisyyden päässä. Ainakin toisten käyttäjien kohdalla tämä myös vähentää käytön määrää.

Useimmat käyttäjistä kertoivat sosiaalisten tilanteiden aiheuttavan lipsumista. Tällöin käyttäjät eivät pidäkään kiinni päätöksestään olla polttamatta. Joissain tilanteissa ”ei jaksa alkaa selittää”, vaan on yksinkertaisempaa polttaa piipulliset muiden seurassa.

Kokonaisuudessaan pilven poltto oli kohderyhmän jäsenille muille toiminnoille alisteinen toiminta eikä muita toimintoja ohjaava päämäärä sinänsä. Aineiston pohjalta päätelinkin, että yleinen elämänhallinta ja huumeen käytön hallinta ovat tiiviissä yhteydessä toisiinsa. Hallitakseen käyttönsä käyttäjällä täytyy olla muita kiinnekohtia sosiaaliseen ympäristöönsä kuin huumausaineiden käytön, hankinnan ja välittämisen ympärille kietoutuneessa elämismaailmassa on.

Pasi Falk (1990, 314–315) on kirjoittanut Foucault'iin ja Lonieen viitaten klassisen die-

tetiikan terveystieteestä, jonka periaatteena on rakentaa elämästä esteettinen kokonaisuus, jossa toisiinsa kietoutuvat hyvät – aistinautunnoista moraalisuuteen – muodostavat sopusuhtaisen ykseyden. Kysymys on oman elämän hallinnan periaatteesta, itsestä huolehtimisesta oman itsensä takia eikä jonkin ulkoisen normin tai moraalikoodin noudattamisesta. Kohderyhmän käyttäjien maailmanjäsenyykseen tämänkaltainen erilaisten hyvien yhteenkietoutuminen sopii hyvin. Pilvi on yksi hyvä muiden hyvien joukossa.

HUUMAUSAINHEET, PATERNALISMI JA YHTEISKUNTAMORAALI

Lainsäädäntötyössä huumausainepolitiikan perimmäisenä tavoitteena on nähty huumeiden väärinkäytön (= kaikenlaisen käytön lääkinnällistä käyttöä lukuun ottamatta) ehkäiseminen siten, että vältettäisiin toisaalta väärinkäyttäjälle itselleen, toisaalta yhteiskunnalle väärinkäytöstä aiheutuvat haittavaikutukset (Huumausainekomitean mietintö 1969, 103). Kontrollitoimien avulla näiden tavoitteiden on katsottu osittain toteutuneen (ks. Yhteistyö..., 1991, 12).

Voidaanko kriminaalipoliittisia toimia kuitenkin puolustaa paternalistisin argumentein? Onko valtiolla oikeus tai velvollisuus päättää käyttäjien puolesta heidän huumeen käytöstään heidän oman etunsa nimissä? Miten voidaan ratkaista, kuinka paljon huumeista saatava ilo ja nautinto painavat vaakakupissa verrattuna käytöstä aiheutuviin haittoihin? Ainakin edellä esitellyn aineiston pohjalta nämä kysymykset nousevat väistämättä esiin.

Haastattelemani huumeen käyttäjät eivät kokeneet tekevänsä mitään moraalisesti väärää pilveä poltellessaan. Sen sijaan huumausaineiden myyminen voiton tavoittelemiseksi koettiin moraalisesti arveluttavaksi, tarpeita luovaksi ja manipuloivaksi toiminnaksi. Tutkimuksen kohderyhmän kaltaisten pilvenpolttajien loukkaama oikeushyvä on mitä il-

meisimmin yhteiskuntamoraali. Huumausaineet ovat saaneet voimakkaan symbolilatauksen, erityisesti pelätään käytön leviämistä nuoriin ikäluokkiin. Yleisessä mielipiteessä huumeiden käyttö tuntuu aina edustavan selkärangattomuutta sekä yhteiskunnan arvoista ja normeista piittaamattomuutta – poikkeavuutta. Kielteinen asennoituminen on ymmärrettävää, sillä huumausainepolitiikkamme lähtökohtana on väestön kielteisten asenteiden ylläpitäminen ja vahvistaminen huumeiden käyttöä kohtaan (ks. Valtioneuvoston kertomus eduskunnalle, 1990, 8).

Vuoden 1991 alussa voimaan tulleissa rikosoikeudellisista toimenpiteistä luopumista koskevista säännöksissä otetaan huomioon erityisesti ongelmakäyttäjät. Syytteestä voitaisiin luopua tai syytetty voitaisiin jättää tuomitsematta aloitettujen tai suunnitteilla olevien hoitotoimenpiteiden perusteella (Hallituksen esitys..., n:o 79/1989). Laki rikoslain voimaanpanemisesta annetun asetuksen muuttamisesta (301/90) antaa syyttäjälle selkeämmät mahdollisuudet toimenpiteistä luopumiseen myös vähäisyys- tai nuoruusperusteella lievien huumausainerikosten, kuten huumeiden kokeiluun tai käyttöön syyllistyneiden, kohdalla. Huumausainekontrollin kehittämistyöryhmä onkin katsonut, että toimenpiteistä luopumista tulisi käyttää sellaisten käyttäjien kohdalla, jotka ovat syyllistyneet ainoastaan huumeiden käyttöön ja siihen liittyvään hallussapitoon (Yhteistyö..., 1991, 68; ks. myös Jaatinen 1991, 14–15). Toimenpiteistä luopumista on käytetty huumausainerikoksissa niukalti, vaikka tämä epävirallinen normi onkin vastoin vuoden 1972 huumausainelain valmistelijoiden ja säätäjien tarkoitusta.

Rikoslakiprojektin ehdotuksessa uudeksi huumausainelainsäädännöksi (1991) ehdotetaan käytön säilyttämistä rangaistavana. Ky-

seeseen tulisi kuitenkin pelkästään sakkorangaistus. Lakiin sijoitettaisiin myös yleisiä toimenpiteistä luopumissäännöksiä täydentävä säännös. Ehdotuksen mukaan ”pelkän käytön perusteella ei syytteitä tulisi yleensä ajaa eikä rangaistuksia tuomita” (Rikoslakiprojektin..., 1991, 19).

Euroopan yhdentyessä ja rajojen avautuessa on mahdollista, että hyödykkeiden ja ihmisten lisäksi myös huumausaineet liikkuvat entistä vapaammin. Takavarikoitujen huumeiden – erityisesti kokaiinin – määrä Euroopassa ja erityisesti EY-maissa on noussut selvästi viime aikoina (The drug situation..., 1990). Oletettavasti huumeiden käyttö tavanomaistuu Suomessakin. Yhteiskunnan kielteinen suhtautuminen huumeiden käyttöön tulisi siis jollain keinoin osoittaa, piilehän käytössä terveydellisten ja sosiaalisten haittojen riski, ja näiden haittojen korjaamiseen yhteiskunta uhraa resurssejaan.

Tavanomaisen dekriminialisointia puoltavan näkemyksen mukaan huumeiden käyttäjien katsotaan kuuluvan sosiaali- ja terveydenhuollon piiriin eikä lainkaan rikosoikeudelliseen järjestelmään. Käyttäjät nähtäisiin tällöin enemmänkin uhreina, joita tulisi hoitaa, kuin syyllisinä, joita tulisi rangaista. Ainakaan edellä esittelemäni kannabista käyttävä ryhmä ei sovi tähän ajatusmalliin. Pilven polttaminen on tietoinen elämäntavan valinta, eivätkä käyttäjät tunne tarvitsevansa apua asian korjaamiseen.

Käyttäjien rankaisemisella ja rikollisiksi leimaamisella ei saavuteta paljoakaan. Perusteluna rankaisemattomuudelle ei tässä tapauksessa kuitenkaan voida käyttää sitä, että käyttäjä tarvitsisi apua tai tukea. Kysymys on siitä, että syytteen ajaminen on turhaa ja henkilökohtaisen riskinoton rankaiseminen on länsimaiselle oikeusajattelulle vierasta.

KIRJALLISUUS

Achté, Kalle & Alanen, Yrjö & Tienari, Pekka: Psykiatria 2. WSOY 1991

Becker, Howard: Outsiders. Studies in the sociology of deviance. New York: The Free Press, 1966

Cannabis och medicinska skador: en nordisk värdering. Kort sammanfattning. Rapport av en nordisk medicinsk expertgrupp. NAD-publikation nr 9. 1984

Christie, Nils & Bruun, Kettil: Hyvä vihollinen. Huumaussainepoliittikka Pohjolassa. Espoo: Weilin + Göös, 1986

The drugs situation in Europe after 1992. International Criminal Police Review. July–August 1990

Erickson, Patricia: Living with prohibition: Regular cannabis users, legal sanctions, and informal controls. The International Journal of the Addictions 3/1989

Falk, Pasi: ”Oikean” elämän ongelma. Sosiaalilääketieteellinen Aikakauslehti 4/1990

Faupel, Charles & Klockars, Carl: Drugs-crime connections: Elaborations from the life histories of hard-core heroin addicts. Social Problems, Vol. 34, 1987

Haas, Ann & Hendin, Herbert: The meaning of chronic marijuana use among adults: A psychosocial perspective. Journal of Drug Issues 4/1987

Hakkarainen, Pekka: Huumaussainekulttuuri ja käyttötavat Suomessa. Sosiologian lisensiaattitutkimus. Turun yliopisto 1987

Hakkarainen, Pekka: Huumaussainekäytön yleisyyden selvittämisen metodisia ongelmia. Teoksessa: Asp, Erkki & Hakkarainen, Pekka (toim.): Sosiologian tutkimuslinjoja. Turun yliopisto, sosiologian tutkimuksia, sarja B 20. Turku 1990

Hakkarainen, Pekka: Vård eller straff? Riksdagsdebatten om finska narkotikalagen 1972. Nordisk Alkoholidskrift 8 (1991): 2, 80–91

Hallituksen esitys Eduskunnalle rikosoikeudellisista toimenpiteistä luopumista koskevien säännösten uudistamiseksi. N:o 79. 1989 vp.

Heinonen, Markku: Käyttäjä kohtaa kontrollin. Hoito ja kontrolli huumeuorten kokemina. Sosiaalihallituksen julkaisuja 7/1989. Helsinki: Valtion painatuskeskus, 1989

Husak, Douglas: Recreational drugs and paternalism. Law and Philosophy 8/1989

Huumaussainekomitean mietintö 1969: B 53. Helsinki 1969

Idänpään-Heikkilä, Pirkko & Idänpään-Heikkilä, Juhana: Huumeet. Taskutieto, WSOY 1972

Jaatinen, Martti: Syyttäjistä kriminaalipoliittisena päätöksentekijänä. Uusi Kriminaalihuolto 2/1991

Kinnunen, Aarne: Hedonistinen huumeen käyttö ja sen hallinta. Tapaustutkimus helsinkiläisistä pilvenpolttajista. Sosiologian pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto 1990

Klingemann, Harald: The motivation for change from problem alcohol and heroin use. British Journal of Addiction 86/1991

Kontula, Osmo: Huumaussainerikokset ja niiden kontrolli: tilanne Suomessa 1960-luvulta 1980-luvulle. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 76. Helsinki 1986

Kontula, Osmo: Huumeet Suomessa. Helsinki: Otava, 1988

Laisola-Nuotio, Tarja: Sanomalehtien huume- ja kirjottelu. Sosiologian pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto 1990

Mäkelä, Klaus & Virtanen, Matti: Kauppaoppilaiden suomalainen humala. Alkoholipoliittikka 52 (1987): 4, 162–172

Pearson, Geoffrey: The new heroin users. Worcester: Basil Blackwell, 1987

Rikoslakiprojektin ehdotus rikoslain täydentämisestä huumaussainerikoksia koskevilla säännöksillä. Oikeusministeriön lainvalmisteluosasto 1991

Utriainen, Terttu & Hakonen, Kimmo (toim.): Huumaussainerikokset. Mänttä: Suomen Lakimiesliiton Kustannus Oy, 1985

Valtioneuvoston kertomus eduskunnalle päihdeolojen kehityksestä vuonna 1989. Helsinki 1990

Yhteistyö huumaussainekontrollissa. Sosiaali- ja terveysministeriön monisteita 1/1991

Zinberg, Norman: Drug, set, and setting. The basis for controlled intoxicant use. Yale University Press 1984.